

Oponentský posudek na diplomovou práci Václava Drozda „Objektivně orientovaná politická teorie? Přínos objektivně orientované filosofie pro politickou teorii“

Práce otvírá navýsost aktuální otázku po možnosti politické teorie, která by se zbavila svého ukotvení v moderní filosofii (lidského) subjektu. Aby mohla být otázka v budoucnosti položena, rozhodl se autor učinit inventuru několika přístupů, které se o anti-subjektivistickou revoluci pokusily ve filosofii či sociální vědě – s předpokladem, že by u nich snad šlo nalézt opěrné body pro vykročení k post-antropocentrické politické teorii.

Prvním přístupem je Latourova symetrická ontologie, jejíž projekt autor přesvědčivě ukotvuje v Latourově kritice modernistického dualismu člověka a přírody, dějin emancipace a pasivního materiálního podkladu, na němž údajně probíhají. Ontologickému rozštěpu vědomí a bytí, společnosti a přírody odpovídá časový rozštěp mezi moderními a tradičními společnostmi (prvními krácejícími k zářné budoucnosti, druhými obrácenými k temné minulosti) a geopolitický rozštěp mezi Západem a zbytkem světa. Pod deklarativní fasádou oddělování a očišťování probíhají ovšem ve skutečnosti překlady, v nichž vznikají nové a další směsi dvou stran dichotomie. Latourovou odpovědí na tento rozpor je návrat k předmodernímu monismu, který vidí člověka jako součást, nikoliv pána světa a věci jsou mu stejně tak důležitými „aktanty“ procesů, jako jsou lidští aktéři. Opuštění úprku vpřed – poháněného představou očištění budoucnosti od minulosti – pak vede k celkovému zpomalení. Podobně by zohlednění extra-lidských přírodních podmínek mělo vést k ekologičtějšímu – dlouhodobě udržitelnému – chování člověka na zemi. Drozd pozitivně hodnotí tyto důsledky, zároveň však upozorňuje na nebezpečí re-antropomorfizace nelidského, k němuž vede zrušení propasti mezi aktérem a nelidským aktantem, ale také mezi vztahem označování a kauzality. Podobně Latourův obrat od věcí k jejich vztahům (v sítích) vzbuzuje podle něj podezření, že navzdory svému deklarovanému anti-subjektivismu ve skutečnosti nedosahuje k objektu nezávislému na vztazích k lidskému subjektu.

Skutečně anti-subjektivistickou alternativu podle něj předkládá Quentin Meillassoux ve svém pokusu vrátit se zpět k Descartově víře v korespondenci matematických forem s objektivními vlastnostmi fyzického světa nezávislé na jeho zakoušení subjektem. Jak autor s poukazem k Toscanově kritice uzavírá, ani pokus založit takový spekulativní realismus nesubstančně v postulátu fakticity (tj. bezdůvodnosti či kontingenci kauzálních zákonitostí) ho ovšem nevysvobozuje ze zpětného skluzu k idealismu, byť odlišného typu, než jaký převládá v moderní filosofii s jejím centrem ve vědomí subjektu.

Autor pak dochází k poslednímu přístupu. Jeví se mu nejslibnější, neboť navzdory kritice poststrukturalismu (s nímž se v mnohém překrývá Latourova teorie) si osvojuje některé jeho prvky – to ovšem v kontextu obnoveného důrazu na materialitu. Tyto podoby objektivně orientované ontologie můžeme přiřadit k tomu, co se v posledních letech začalo nazývat „materialistickým obratem“ ve filosofii a sociálních vědách. Autor představuje Mortonovu teorii „hyperobjektů“, Bennettové vitalistický materialismus a Brattonovu analýzu nových podmínek světového řádu nastolených digitalizací kapitalismu. Autor oceňuje příklon těchto autorů k politice věcí, zároveň však konstatuje absenci konkrétnější politické programatiky a obtížnost formulovat z jejich východisek normativní politickou teorii. Jak plyne z jeho výkladu, tato obtížnost souvisí s tím, že tato teorie byla v západní tradici již dlouho před nástupem moderního subjektu spjata s antropocentrismem. Jediný specifičtější politický a normativně konkrétnější projekt podle něj nabízejí (post)akcelerationisté Srnicek a Williams, autor však v jejich posledním díle kriticky detekuje skluz k prázdné rétorice radikální demokracie.

Vyznívá-li autorův závěr poněkud bezradně, pak to je třeba přičíst jen částečně na účet bezradnosti současné radikální politické teorie, kterou zkoumá. Důležitějším důvodem je, že místo aby šel do hlubší analýzy alespoň některých klíčových problémů, zůstává nakonec u

evokace různých autorů a jejich děl. Konceptně vzato je tak práce nedotažená – scházela odvaha k selekci skutečně podstatného (například Meillassouxovi nemusela být věnována celá kapitola) a ke koncentraci na skutečnou reflexi základních otázek. Z práce například plyne, že jednou z nich – ne-li v daném kontextu tou nejzákladnější – je spor mezi důrazem na „pomalost“ u Latoura a antikapitalistických subkultur a důrazem na „urychlování“ u Srniceka a Williamse. Drozd tento spor letmo zmiňuje a naznačuje větší sympatii k akcelerationistům, to však samo o sobě jen stěží můžeme nazvat reflexí nebo analýzou. Pro tuto koncepční nedotaženost navrhuji ohodnotit tuto jinak velmi stimulující práci pouze jako *velmi dobrou*.

Pavel Barša